JOYCE CARY FÖRBRYLLAR

I SIN SENASTE roman, *Priaoner of Grace* (Michael Joseph, 12.6 shilling), har *Joyce Cary* — föga känd i Sverige, enligt engelsk kritik en av landets främsta författare — lyckats åtminstone i ett väsentligt avseende; man läser boken med iver, fängslad av författarens utomordentliga intelligens och skicklighet. Men många gånger är intrycket av irritation och osäkerhet övervädigande.

Redan händelseförloppet hör till de mest förbryllande. Berättersken, nu en kvinna på femtio år, har som barn lekt med och älskat en några år äldre manlig kusin; det långa oskyldiga förhållandet blir plötsligt intimt, flickan kommer i grossesa och gifts bort med en nära tjugo år äldre man av lägre socialgrupp — en radikal och religion

Joyce Cary

bokhållare, som vet vad som skett men är kär i Nina och inte minst i hennes förmögenhet. Denne man, Chester Nimmo, är jämte Nina bokens centralfigur. Han blir en av ledarna för den frireligiösa falangen inom liberalismen, får en ministerplats vid 1905 års val, blir under första världskriget en av "de tre stora", faller igenom vid valet 1922 och är då berättelsen skrivs (omkring 1930) en avdankad statsman, lord Nimmo, som skriver sina memoarer. Författaren-kusinen, Jim Latter, blir officer och kolonialtjänsteman. Då Jim besöker familjen Nimmo några år efter giftermålet uppstår än en gång ett förhållande mellan honom och Nina, varefter Nina ånyo blir med barn; hon söker bryta sig lös, men stannar hos Nimmo, som förlåter, älskar och dominerar henne. En tredje gång, tjugu år senare, får Nina åter ett barn med Jim, men denna gång gör Nina sig fri och gifter sig med kusinen. Läsaren tror nu att saken är utagerad, men långt därifrån! Chester Nimmo tvingar sig på Nina och Jim och lyckas, bortåt sjuttio år gammal, att etablera sig i deras hem för att få Ninas hjälp vid memoarskrivningen. Då Nina skriver boken delar hon sitt liv mellan hetsig erotik med Jim och hängel med Chester, vars lustar hon anser sig böra tillfredsställa. I detta läge säger hon sig ha nått lyckan. Spänningen i dubbelspelet och Jims svartsjuka skärpar en intensitet som hon aldrig förr upplevat — åntligen "den stora passionen". Och så skriver hon på "Prisoner of Grace" och Chester på sina memoarer, medan Jim misstänker, halvhjärtat söker övervaka de båda misstänkta och älskar Nina.

Chester Nimmo — i fråga om utseende, uppträdande, miljö och karriär starkt påminnande om Lloyd George — kan ses som en personifikation av all humbug i politiken. Han växlar under Ninas ögon mellan grova taktiska beräkningar och det mest högstämda patos; han finner alltid vackra motiv för att kasta bort åsikter som inte längre är matnyttiga och vänner som förlorat sitt värde. Under boerkriget blir han till de pacifister som rasar mot den engelska politiken; det kan synas modigt, eftersom han riskerar livet i folkmordens tumult, men begäret att väcka sensation och bli berömd färgar varje aktion, och han ser med glädje att en och annan anhängare blir ihjälslagen för den goda sakens skull. Då det stora kriget bryter ut har Nimmo blivit ledare för en rörelse som kräver fred till varje pris, och han har lovat att vid krigsutbrott uttröda ur regeringen; men i det avgörande ögonblicket sadlar han om, förklarar kriget vara "ett krig för freden" och stämplar de forna anhängarna som skurkar. Han vet att Nina barn inte är hans, men prata tar på ett ögonblick upp sig till orationer över familjen och trohet. Han betecknar ägare av jord och aktier som förtryckare och blodsugare, men finner det alltmer självfallet att bli högt betald styrelseledamot i affärsföretag och godsägare. Då han i Jims och Ninas hem lyckas karesnera Nina till sexuell utlämning får hans diktamina till memoarerna om religion och dygd och den moderna ungdomens immoralitet en alldeles särskild lyftning.

Genom Chester kommer Nina att förstå vad politik är. Hon kände sig leva i en värld utan varje fasthet, i ett moln av ord och planer och idéer, där allting "måste bedömas i förhållande till något annat". Att veta om en politiker som talar om klasskamp eller om nationell enighet menar mer än att vinna röster blir allt svårare, själva frågan blir allt mera meningslös. "Lögnerna blandades med en smula sanning, och de självviska kalkylerna smälte i kanterna samman med alla slags 'ädla' ideal." Gäller det att skapa "ett land passande för hjältar att leva i" eller att få majoritet för den nationella koalitionen?

Men redan dessa Ninas reflexioner visar att hon inte ser Nimmo bara som hycklare eller ens självbedragare. Hur skall man styra ett folk utan att ta hänsyn till, utan att vädja till fördomar och illusioner? Måste man inte ljuga då sanningen skulle vridas på sned, gagna det orätta och därmed bli ett slags lögn? "Jag skulle vilja veta vad som skulle ske om ingen sökte skóta om folk, en mannaer alltid talade samning till sina barn (sade till de dumma att de var dumma) och aldrig tog hänsyn till deras nerver eller lynne eller ängslan eller fjollighet." Hyckleri är i själva verket något mycket sällsynt; det behövs inte när det är så lätt att tro vad man önskar tro.

Kanske är, skymtar det hos Nina, Chester Nimmo en stor och god man. Han är smått mot hustru och barn, han glömmer näsatan hustrins otrohet och barnens svåvlse utanför äktenskapet. Det är visserligen något av "en hemmets politik" i allt detta, taktik och fraser och konventioner, men det finns likafullt. Nimmo har dock någon känsla av att folk bör få det bättre och bli bättre; det är inte många med en gnista av denna heliga eld. Han är kättjefull som ett barn eller en gubbe då han kastar sig över Nina efter skilsmässan, men är hans glödande ord om frälsning och bättring därför mindre uppriktiga? Det är för att bevara Jims och sin lycka som Nina går med på Chesters hängel; "jag tóra inte köra ut Chester, för då vet jag att jag skulle begå ett lågt brott mot något som är större än kärlek".

Hos Nina framträder en rad bilder av Jim likaom av Chester. Jim har den gamla överklassens enkla hederskänsla; han avskyr Chester och politikernas det han strider för är att en negerstam i Centralafrika skall få vara i fred och inte "reformeras" av de vita. Men är inte också Jim "politiker"? Han svarar undvikande och halvt lögnaktigt på frågor om kolonialarbetet, då klara och upprikliga svar kunde rubba hans cirklar. Han låter Nina gifta sig med Chester för att själv inte få det för trassligt. Han är rädd för att överraska Nina och Chester i sitt eget hem.

Och Nina själv. Hon anpassar sig tidigt, det visar giftermålet med Chester efter den första förbindelsen med Jim. Under den andra förbindelsen lär henne Jim ett erotiskt knep; hon använder det på Chester, som sedan under årtionden ser det som ett hemligt, "djupare" band maskerna emellan. Nina fäller hårda domar, men ibland är hon redo till frikännande över lag. Hon skyr inte, inte ens med sitt utseende — och ändå lyckas hon hos läsaren framkalla ett sagt förnämligt se — men hon är inte heller någon Magdalena. Mellan älskare och barn, självhävdelseförsök och kapitulationer, fångas skratt, tyst ta lidanden och exalterade ögonblick vinglar hon fram mot ålderdomen och döden. Då hon skriver den bok vi läser är två saker kvarstående: passionen för Jim och förståndningen om "något högre" än Chester Nimmo. Det finns god plats för beundran, och för förakt.

Vad ovan sagts kan, det är jag medveten om, ge blott en aning om den virtuosa skicklighet, den överlägsna ironin och den, trots allt, av patos bräddade kraften i Carys bok. Ett drag, det som här mest framhävts, är förmågan att ge de bilder Nina har av människorna kring sig och av sig själv, utan att antyda vad som är det riktiga (vad som författaren tycker och läsaren bör tycka). Det kunde bildas lisseriklar som gråsar om vad Nina tycker om Chester, vad Cary tycker om Chester, vad vi skall tycka om Chester. Hela boken är en illustration till vad Cary säger om politiken, om "livet" som "politik"; det är det svävande, oklara, mångtydiga som präglas in. Då man vill orientera sig, få en egen mening, demaskera aktörerna, möter ständigt nya bilder, nya åsikter, och man känner sig vara i en verklig irrgångssalong. Någon gång går tanken till Proust, men skillnaden är väsentlig; hos Proust finns en verklighet — den verklighet som ett barn i marginalen när då det ser moderna milda leende bli ett häxgrin — men hos Cary avslöjar vi ingenting, bara ser nya bilder vrikas fram av Ninas och vår egen fantasi.

Carys roman skulle kunna behandlas från helt andra synpunkter. Den kan ses politiskt, religiöst, socialt. Vem är "nådens fånge", vad menas med uttrycket? På varje punkt vill man strecka för, diskutera, forma en teori om bokens linje; man svundas de litteraturhistoriker som en gång skall sammanställa, bena upp och syntetisera. Här föreligger, tror jag, ett mästerverk som skall diskuteras under årtionden.

HERBERT TINGSTEN

Litterära notiser

VID EN DANSK kvinnosskukongress för 14 år sedan had man *Karen Blixes* hålla högtidstalet. Idén är besynnerlig — ungefär som att kalla kapten Morgan från Spanska sjön som sakkunnig i en utredning om sjösassurans. Han skulle nog veta mycket om ämnet, men hans åsikter skulle nog förefalla sparta. Karen Blixen tackade nej den gången, men nu har tatet plötsligt blivit skrivet och dykt upp i Berlingskes nya kulturtidskrift *Det danske megasin*; det har också lästs i dansk radio.

Som diskussionsinlägg är talet nog av tveksamt värde, men som poetisk fantasi är det fyllt av smittrika infall och formuleringar. Som läsare av hennes böcker kunnat gissa är inte Karen Blixen särdeles intresserad av kvinnoemancipation. Hon erkänner utan omsvep att pionjärkvinnorna för flera generationer sedan gjort stora insatser när de klädde sig i slips och manskulina dräkter och hackade upp fördomarna inom det ena yrket efter det andra. Utan deras insats hade Karen Blixen själv aldrig fått studera, skriva och leva som hon vill, och hon är dem tacksam. Men nu kan det finnas inte att lägga ner vapnen. För henne ter det sig orimligt att kvinnor skulle kunna verka på de flestas av männens arbetsområden. Inspirationen, ett av livets viktigaste ämnen, får sin främsta drivkraft från förhållandet mellan man och kvinnor. Om människans parningstid var koncentrerad till en kort årstid, skulle livet i det civiliserade samhället vridas alldeles på sned. Den största lyckan tror sig Karen Blixen finna i samhällen där många och kvinnors verksamheter är så skilda åt som möjligt, t. ex. i sjöfarande landskap för i världen.

På vissa områden, t. ex. medicinens, vill författarinnan ge kvinnan fritt spelrum, men på många andra hindras kvinnorna enligt Karen Blixen av att vissa, som går ut på att vara, medan männens går ut på att **göra** resultat. Hon vöjer samma halvt mystiska tro på det hemlighetsfulla, livsfrämjande i den kvinnliga naturen som är så typiskt för hennes berättelser, med vilket namn de än signeras. Men samtidigt anser Karen Blixen att kvinnor endast i ytterliga undantagsfall kan uträtta något verkligt betydande inom konsten. De kan bara göra sig gällande inom genrar av den där det gäller att själv vara ett konstverk, t. ex. som skådespelerskor eller dansöser. I en av sina många små utvikningar ställer Karen Blixen konstnärsskapet i stark motsättning till kvinnans hela väsen och anser det skadligt för henne att ens komma inom konstnärerna personliga trollkrets. Med en konstnär måste hon alltid till sist bli olycklig, "hon har every time större glädje av kapten Carlsen".

Det förefaller som om arrangörerna på kongressen hade skäl att vara tacksamma över att talet aldrig blev hållet.

*

TENNESSEE WILLIAMS har skrivit en ny pjäs, *Camino Real*, som till huvudperson har Kilroy, en inte heller i Sverige okänd produkt av amerikansk soldathumor. Pjäsen kommer i tryck om några veckor, kort efter premiären på Broadway.

John Dos Passos är sysselsatt med en ny roman. Denna gång ägnar han sig inte åt något stort samhällspanorama, utan behandlar konstnärens dilemma i det moderna samhället.

*

DET AMERIKANSKA kongressutskottets betryktade utredning om pornografisk litteratur har redan blivit en resultat. Ingen lman det förarnlett någon lag. I staden Youngstown i Ohio bevågnade sig ståndas pollicebefen med ett exemplar av betänkandet och började sopa billighetsdeckarna i studens drog stores rena från böcker av Farrell, Moravia, Simenon, D. H. Lawrence och andra pornografer. En komisk ljusglimt i elländet är att betänkandet bara sysslade med billighetsupplagor, varför den bokstavstrogne poliismannen lät alla de vanliga upplagorna ligga kvar och inte heller konfiskerade dem på stadsbiblioteket, där utlåningen förmodligen ökades betydligt.

ÅKE RUNNQUIST

Den svenska lyriken

ATT RIKTIGT förstå poesi på ett annat språk än ens eget torde vara svårt, om inte rent av omöjligt. En av fördelarna med att vara född svensk består alltså däri att man kan tillägna sig den svenska lyriken och lära sig älska den så som den är värd att älskas. En bok på fem hundra sidor kunde kanske rymma det verkligen omättliga i denna nationella glädjeämne och ändå vara nästan outtömligt rik. Man skulle önska att denna idealiska antologi fanns. Tills vidare får vi nöja oss med att vara tacksamma för ett nyligen giort försök att åstadkomma något dylikt: *Lyrikboken*, sammanställd av *Tage Nilsson, Daniel Andreas* och *Gunnar Grenholm* (Forum, 16:75).

836 dikter av 116 skalder innehåller denna lälthanterliga och brevligt utstyrda volym. Författarna presenteras i alfabetisk ordning, och uppställningen är alltså inte den vanliga, enligt vilken tiktierna indelas efter litteraturhistoriens epoker. Redan därmed har utgivarna antytt att de historiska synpunkterna, med allt vad de brukar dra med sig av traditionalism, har fått träda tillbaka för vad som är värt att läsa för dess egen skull och alltså är tvecken. En stor mängd utomordentliga saker har man också fått med. Utan tvivel närmar sig anteologin idealet för ett urval av levande svensk dikt från folkvisorna till Erik Lindegren, och det är roligt att den har kommit ut.

Men alltför många obetydliga och även fula dikter förekommer för att idealet skall vara förverkligat. Och man förstår varför.

Uppsalakatastrof

INGA LINDSJÖ har i sin debutroman, *Jag vill röra vid tjuskroan* (Wahlström & Widstrand, 14:50), velat berätta om en ung studentskas illusioner och besvikelser under det första läsåret i Uppsala, Viveka Segerr heter hjältinnan, och författarinnan har sökt ge en grund till förståelsen av hennes väsen genom att antyda ett och annat om hennes barndom. I Uppsala skulle Viveka sedan möta det estetiska livet i gestalt av en bohemisk lyriker som förför henne. En annan student med kristna intressen är tänkt att representera de hårda plikthud som Viveka reagerar mot redan i sin barndom. En tredje student skulle svara för den sinnliga glädjen och den jordiska ömheten i Lawrencestil. I detta kraftfält skulle Viveka stå, allmenna villrådig och undrande och då och då erinrande sig en mystisk gudsupplevelse i barndomen. Kring hennes ljusa gestalt skulle Uppsala spänna sin gamla poetiska ram.

Dessa ambitioner kan man ana sig till, men författarinnan har inte lyckats förverkliga dem. Viveka Seger är ända ut i de "naturligt uppåtbojda" guldgula hårtopparna en ointressant gestalt, presenterad på ett vattnig och pladdrig svenska. De studenter som tävlar om hennes gunst är arma skuggor, utrustade med repliker som kommer läsaren att förundra sig över att de klarat studentexamen. Uppsalaatmosfären är obefintlig. Den mystiska barndomsupplevelsen borde författarinnan ha bevarat sin hjältinna från, ty som den här skildras är den endast ägnad att ytterligare öka den bornerade andefattigdom som är Vivekas enda mera framträdande egenskap. — Inga Lindsjö gjorde för fyra år sedan en god lyrisk debut. Om hennes romandebut finns intet gott att säga.

OLOF LAGERCRANTZ

skadligt för henne att ens komma inom konstnärens personliga trollkrets. Med en konstnär måste hon alltid till sist bli olycklig, "hon har every time större glädje av kapten Carlsen".

Det förefaller som om arrangörerna på kongressen hade skäl att vara tacksamma över att talet aldrig blev hållet.

*

TENNESSEE WILLIAMS har skrivit en ny pjäs, *Camino Real*, som till huvudperson har Kilroy, en inte heller i Sverige okänd produkt av amerikansk soldathumor. Pjäsen kommer i tryck om några veckor, kort efter premiären på Broadway.

John Dos Passos är sysselsatt med en ny roman. Denna gång ägnar han sig inte åt något stort samhällspanorama, utan behandlar konstnärens dilemma i det moderna samhället.

*

DET AMERIKANSKA kongressutskottets betryktade utredning om pornografisk litteratur har redan blivit en resultat. Ingen lman det förarnlett någon lag. I staden Youngstown i Ohio bevågnade sig ståndas pollicebefen med ett exemplar av betänkandet och började sopa billighetsdeckarna i studens drog stores rena från böcker av Farrell, Moravia, Simenon, D. H. Lawrence och andra pornografer. En komisk ljusglimt i elländet är att betänkandet bara sysslade med billighetsupplagor, varför den bokstavstrogne poliismannen lät alla de vanliga upplagorna ligga kvar och inte heller konfiskerade dem på stadsbiblioteket, där utlåningen förmodligen ökades betydligt.

ÅKE RUNNQUIST

Det kan man inte förneka. Men just i denna bok?

Stor glädje har man av det fylliga urvalet av modern poesi; inte minst är de finländska modernisterna, Björling, Diktonius, Ruckell, Södergran, utmärkt representerade. Men även här har man fallit för en hel del förståndade saker. Att man t. ex. gör Arthur Lundkvist någon tjänst genom att ånyo ta del av "Kvinnans hemligheter" kan med skäl betvivlas. Denna dikt börjar (och fortsätter) så här:

Träd in i tältet, in under bågtampan, och beskåda kvinnan, den nakna kvinnan
utan en tråd på sin fulländade kropp.
Det är en syn som ni aldrig ska glömma, ett minne för livet, en tröst på dödsbädden, ett minne som ska spridas att aken bland era efterkommande intill tredje och fjärde led.
Halvmodernt vill jag minnas att

Victor Svanberg en gång kallade denna romantiska skrivsätt. Det är kuriöst att goda dikter alltid är moderna eller, om man hellre vill, aldrig moderna. Det blir kanske till sist lärdomen av att läsa denna innehållsrika bok.

INGEMAR HEDENIUS

Nyutkommen lyrik

VÅGSPEL

Dikter av

Björn Julén

6:25

En NORSTEDTS bok

Det moderna Stockholm köper hos SkoPIRA Kungsgatan 48 • vid Hötorget

Greklands-älskare!

Här är boken för Er:

Natan Valmin

FORN-TIDENS ATHEN

En livsnär skildring av det antika Athen skriven av en kännare. Den ende boken i sitt slag på svenska skriven med hänsyn till de sista decenniernas revolutionerande forskningar på det topografiska och arkeologiska området.

Illustr. 23:50, inb. 28:—

NATUR och KULTUR

FÖRKYLD ?

ALBYL® hjälper

Stockholms Stads Stipendium till

Lars Ahlin

FROMMA MORD

16:50, inb. 21:50

TIDEN

En ny NEVIL SHUTE

LYCKANS LAND

En rik och värmande roman om två unga människors kärlek och om deras öden i efterkrigstidens England och Australien — deras drömmars land —

en bok för alla beundrare av Nevil Shutes finstämda berättarkonst.

14:50, inb. 19:—

Redan såld i 5.000 ex

Gebers

VEM är det 1953

21 årgången

VEM ÄR DET har under årens lopp blivit ett alltmer uppskattat hjälpmedel, en ovärderlig medhjälpare för personkännedom. Särskild vikt har lagts vid uppgifter om utbildning, tidigare och nuvarande verksamhet samt offentliga uppdrag och speciella intressen.

8 500 biografier över prominenta

Inb. 38.— svenska män och kvinnor.

NORSTEDTS

KLOROFYLL-tandcremen med 3-dubbelt värde

Jodent

Klorofyll + Jod + extra stor tub

19 53

Kom till Storbritannien för

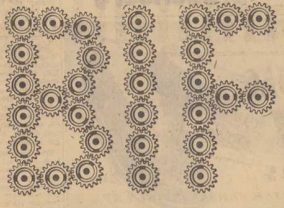

Den största av alla nationella industrimässor.

Besök den under kröningsåret!

BRITTISKA INDUSTRIMÄSSAN

LONDON — BIRMINGHAM

Förhandskataloger med utställarnas namn och ytterligare upplysningar om mässan kan erhållas kostnadsfritt från närmaste brittiska ambassad, legation eller konsulat.

27 april — 8 maj

Res med SVENSKA LLOYD till BIF

GÖTEBORG STOCKHOLM

Passagerare med inbjudningskort erhåller s. k. BIF-rabatt. Dessa rabatter gäller även vid följande "Londonkrysningar" då fartygen är Ert hotell i London: Saga 25/4—4/5, Britannia 29/4—7/5, Patricia 2/5—11/5.

Närmare upplysningar genom Er resebyrå.

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.